

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

97

ਸੇਵਾ

ਭਾਗ - ੩

‘ਖੜੀ’

ਸੇਵਾ

ਭਾਗ-3

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਘਰ ਦਾ —

‘ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ’ ਬਣ ਕੇ
 ‘ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ’ ਬਣਕੇ
 ‘ਮੁਰਦਾ’ ਹੋ ਕੇ
 ‘ਮੁਰੀਦ’ ਬਣਕੇ
 ‘ਪਾ-ਖਾਕ’ ਹੋ ਕੇ
 ‘ਮਣੀ-ਮਨੂਰੀ’ ਛਡਕੇ
 ‘ਆਪਾ’ ਵਾਰ ਕੇ

ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥

ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੪)

ਗੁਰ ਕੀ ਟਹਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਾਣੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੧)

ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਕਹੀਐ ॥

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਸਮਸਰਿ ਸਹੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੨੬)

ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸੇਵਾ — ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਣ, ਨਿਰਮਲ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ, ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ ਦੇ ਚਾਚਿ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਭਾਵਨੀ ਲਾਈਐ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਹਾਠੀਲਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੮)

ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਿਆਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੧੨)

ਇਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਚਾਕਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਨਿ ਆਪਣਾ ਕੁਲ ਕਾ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੫੨)

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸੁ ਲਾਏ ਹੇਤ ਪਿਆਰੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੨੨)

ਬਹੁਮਿ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨੩)

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਨ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਮੇਟਿ ਮਿਲਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੬੯)

ਜਿਸ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਸੋ ਸੇਵਾ ਲਾਗਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੬੪)

ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਲੈਹਿ ਤੂ ਲਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੧੧)

ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ਸੋਈ ਜਨੁ ਲਾਗੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੦)

ਜਿਸ ਨੋ ਲਾਇ ਲਏ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਵਡਭਾਗ ਮਥਾਇਣਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੮)

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੨੨)

ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੯੫)

ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਣੀ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੦੦)

ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸੇਵਾ ਸਚੁ ਸਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੧)

ਕਰਿ ਦਾਸ ਦਾਸੀ ਤਜਿ ਉਦਾਸੀ ਕਰ ਜੋੜਿ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਜਾਰੀਐ ॥ (ਪੰ.-੪੫੨)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਕਰਿ ਭਾਈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੮)

ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੩)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇਉਂ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ —

ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਧ ਜੀ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ ਐਥੇ ਓਥੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵਣਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨)

ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੫)

ਗੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਆਰੇ ॥

ਓਇ ਬੈਸਹਿ ਤਖਤਿ ਸੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੬)

ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਏ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਏ ॥

- ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਏ
ਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਨਿਤ ਜੀਅ ਦਾਨਾ ਹੋ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੨੫)
- ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥
ਉਹੁ ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੦੦)
- ਹਰਿ ਸੇਵੇ ਸੋ ਹਰਿ ਕਾ ਲੋਗੁ ॥
ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨੨)
- ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੦੩)
- ‘ਸੇਵਾ’ ਬਗੈਰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ—
ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦੫)
- ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿ ਗੁਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੩)
- ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ ਸੇਵਾ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਪੰ.-੫੦੬)
- ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚੀਨਸਿ ਆਪੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੩)
- ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪੨)
- ‘ਸਿਮਰਨ’ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਯਾ ‘ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਈ’ ਕਰਨੀ ਹੀ ਇਲਾਹੀ
ਸੇਵਾ ਹੈ—
- ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਣੀ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੦੦)
- ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੧੨)
- ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਵੈ ਉਨਮਨਿ ਤਤੁ ਕਮਾਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੮੮)
- ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪੩)
- ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੧੫)
- ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਗਾਖੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ—
- ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ ਸਿਰੁ ਦੇਇ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਉਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ ॥
ਇਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਸਭੁ ਰਾਜੁ ਸਿਸ਼ਟਿ ਕਾ ਲੇਇ ॥ (ਪੰ.-੬੪੨)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਾਖੜੀ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥

ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾ ਮਰਹਿ ਤਾ ਸੇਵਾ ਪਵੈ ਸਭ ਥਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੯)

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੪੭)

ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੨੨)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਕਠਿਨ, ‘ਗਾਖੜੀ’, ‘ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ’ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ, ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ, ਮਰ ਜੀਵੜੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਹੈ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੬)

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੫)

ਐਸੇ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੦੨)

ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਧਰਿਆ ਹਾਥੁ ॥

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਦਾਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪੦)

‘ਸੇਵਾ’ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ (Various emotional feelings) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਲਵਲੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ-ਰੰਗਾਂ-ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ –

ਖਿਆਲ

ਚਿਤਵਨੀਆਂ

ਕਰਮ

ਧਰਮ

ਨੇਕੀਆਂ

ਸੇਵਾ

ਘਾਲਣਾ

ਪਰਮਾਰਥ

ਪਾਠ-ਪੂਜਾ

ਦਾਨ-ਪੁੰਨ

ਜੀਵਨ

ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ‘ਪੁਰੋ’ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੁਖਮ ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਠੁੱਲ੍ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਜੀਵ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵਕ ਅਰਥ, ਅਨੁਭਵੀ ਭੇਦ, ਆਤਮਿਕ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝ-ਬੁੱਝ-ਚੀਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਈਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਉਦਾਹਰਣ' ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ (routine) ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੁਦਰਤੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਯਾ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਮਮਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਤ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਹਣ ਏਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ 'ਸੇਵਾ-ਭਾਵ' ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ-ਇਕ ਦਰਖਤ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬੀਜ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਉਪਜਦਾ, ਵਧਦਾ, ਫੁਲਦਾ ਤੇ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਮੀਂਹ, ਹਨੇਰੀਆਂ, ਝੱਖੜ, ਝਾਂਗੀ, ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਤ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕੜਕਦੀ ਪੁੱਧਰ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੀ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾਈ, ਪੁੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡਾਲ। ਉਹ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ (Spontaneously) ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਦੀ 'ਸੇਵਾ' ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲੱਟ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਰਖਤ ਉਤੇ ਜ਼ਲਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦਾਤਣਾ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ 'ਰਜ਼ਾ' ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ 'ਆਪਾ' ਵਾਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਵੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦਾ ਬਾਲਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ — ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੱਟ ਵੱਡ, ਚੀਰ, ਰੰਦ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਇਤਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਜ਼ਲਮ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ — ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਵਾਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ (Unconsciously) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ 'ਫੁੱਲ' ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇ—ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਰਾਹੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ, ਮਹਿਕ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਜੋਬਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਅਰਥਾਤ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਵੰਡਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ

ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ‘ਆਪੇ’ ਦੇ ਗੁਣ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੁਲ੍ਹ-ਭੁਲ੍ਹ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਉਹ ਅਪਣਾ ‘ਆਪਾ’ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੋਮਲ ਪੰਖੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਮਲ-ਦਲ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਅੱਗ ਉਪਰ ਉਬਾਲ ਕੇ ‘ਅਤਰ’ ਬਣਾ ਲਈਏ — ਤਾਂ ਭੀ ਇਤਨੇ ਕਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਸਹਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ‘ਛੁੱਲ’ ਅਪਣੇ ‘ਆਪੇ’ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਭਾਣੇ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਆਪਾ’ ਵੰਡਣ ਦਾ ਚਾਉ ਅਤੇ ‘ਉਮਾਹ’ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਰੋਸ-ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ‘ਛੁੱਲ’ ਨਿਰੋਲ ਅਤੇ ਨਿਰਬਾਣ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ਕਾਰ ਯਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ‘ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ’ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਛੁੱਲ’ ਆਪਣੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਰਸ, ਰੰਗ, ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰਾ ਹੋ ਕੇ, ਇਲਾਹੀ ਜੋਬਨ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ‘ਖੀਵਾ’ ਹੋ ਕੇ —

ਭੁਲ੍ਹ-ਭੁਲ੍ਹ੍ਹ ਪੈਂਦਾ
‘ਆਪਾ’ ਵਾਰਦਾ
‘ਜੋਬਨ’ ਵੰਡਦਾ
‘ਹੁਕਮ’ ਕਮਾਉਂਦਾ
‘ਸਹਿਜ-ਖੇਲ’ ਖੇਲਦਾ
‘ਪਿਆਰ-ਸਵੈਪਨਾ’ ਵਿਚ

ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣਾ ‘ਜੀਵਨ’ ਸਫਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ, ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ ਮੰਨ ਅਤੇ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੪)

ਸਸਤਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸੁ ॥
ਕਾਜੁ ਉਆ ਕੋ ਲੇ ਸਵਾਰਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਦੀਨੋ ਦੋਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੭)

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੨)

ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਛੁੱਲ ਵਿਚ ਠੁੱਲੀ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ‘ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ’ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ — ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ‘ਹਉਮੈ’ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਸੇਵਾ (Unconscious service) ਨਿਰਬਾਣ

ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁਖਮ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ — ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੁਖਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਹ 'ਸੇਵਾ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਤਹਿਂ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ, ਸਵਾਰਥ ਅਤੇ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। 'ਹਉਂ-ਧਾਰੀ ਸੇਵਾ' ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਰਮਿਕ ਅਸੂਲ (Karmic Law) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਹੋ ਕੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

‘ਮਾਂ’ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸੇਵਾ ਭਾਵੇਂ ਬੜੀ ਕਠਨ ਅਤੇ ‘ਆਪਾ’ ਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ — ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਦੀ ਅਪਣੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ‘ਮਾਂ’ ਦੀ ਸੇਵਾ ‘ਕਰਮਿਕ ਕਾਨੂੰਨ’ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ‘ਮੋਹ’ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ, ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ‘ਦਾਤ’ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਉਪਜੀ ਸੀ।

ਜੇਕਰ 'ਮਾਂ', ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ' ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਜੀ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸੌਮੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰਗਾਨੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਪਣੱਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਬਾਣ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਤੇ ਕਲਿਆਣ-ਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ।

ਏਥੇ 'ਮਦਰ ਟੇਰੇਸਾ' (Mother Teresa) ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਠੀਕ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ — ਜਿਸ ਨੇ ਬਗੈਰ ਅਪਣੱਤ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਅਪਣੇ ਮਸੀਹ ਕਰਾਇਸ਼ਟ (Christ) ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਪਾਹਿਜ, ਯਤੀਮ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ਹਾਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ –

1. 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਭਾਵਨਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਭ ਉਪਰਿ
ਜੇਹਾ ਭਾਉ ਤੇਹਾ ਫਲ੍ਹ ਪਾਈਐ ॥

2. ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ਮਨ ਦੁਆਰਾ, ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ — ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਨੇਕ ਅਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਸਦੀ ਹੋਵੇ,

ਸਭ ਕਰਮਿਕ ਕਾਨੂੰਨ (Karmic Law) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੀ ਫ਼ਸਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

3. ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪਰਮ-ਪਦ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਨ ਲਈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ, ਨਿਰਬਾਣ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ —

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ-ਭਾਵ ਦੀ ਵਿਚਾਰ
  2. ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ
  3. ਸਿਮਰਨ ਅਥਵਾ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ
  4. ਗਰਪਸਾਦਿ

ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲ੍ਹ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਾਨਕ ਸਖੂ ਪਾਇਆ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੪)

ਹਰ ਕੇ ਸੰਤ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਜਿਉ ਦੇਖੈ ਸਸਿ ਕਮਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੫)

ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ —

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
 ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਣ ਵਿਚ
 ਸਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪੁਨੀ ਵਿਚ
 ਪ੍ਰੀਤ, ਪੇਮ, ਰਸ ਦੇ ਚਾਓ ਵਿਚ
 ਚਾਓ ਦੇ ਜੋਰਦਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ
 ਆਤਮਿਕ ਉਮਾਹ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ

ੴ

ਉਛਲਦਾ
 ਉਮਡਦਾ
 ਭੁਲ੍ਹ-ਭੁਲ੍ਹ ਪੈਦਾ
 ਆਪਾ ਵਾਰਦਾ
 ਆਪਾ ਵੰਡਦਾ
 ਆਪਾ ਖਲੋਰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਹਰ —

ਚਿਤਵਨੀ
ਹਰਕਤ
ਤੱਕਣੀ
ਬੋਲ
ਤੇਰ
ਦਰਸ਼ਨ
ਸੰਗਤ

ਰਾਹੀਂ —

ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ
ਨਾਮ
ਸ਼ਬਦ
ਪ੍ਰੀਤ
ਪ੍ਰੇਮ
ਰਸ
ਚਾਓ
ਉਮਾਹ

ਦਾ ਅਕਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ, ਪਾਪੀ-ਪੁੰਨੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ-ਨੀਵੇਂ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਨਿਕੀ ਜੇਹੀ ਕੂੜੀ ਖਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਉਚਮ-ਉਚੇ, ਸੂਰਮ-ਸੂਚੇ, 'ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ' ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਰਸ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਮਤਵਾਲੇ (Intoxicated) ਹੋ ਕੇ 'ਪ੍ਰੰਮ-ਖੇਲ' ਖੇਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਲਾਹੀ-ਮੰਡਲ, ਨਿਜ ਘਰ, 'ਬੇਗਾਮ ਪੁਰੇ' ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ 'ਦੂਜੇ ਭਾਵ' ਯਾ ਹਉਮੈ ਅਥਵਾ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਲੇਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਯਾ ਹਵਾ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਉਮਾਹ ਦਾ ਵੇਗ, ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਰੰਗਾਂ-ਰੇਖਾਂ ਅਤੇ ਚਾਓ ਵਿਚ ਉਪਜਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਭੋਲੇ-ਭਾਇ, ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਛੁਲ' ਵਾਂਗ, ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਵੰਡਣਾ, ਲੁਟਾਉਣਾ, ਖਲੇਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਉ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ, ਹਰ ਖਿਨ, ਹਰ ਘੜੀ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨੩)

ਇਸ 'ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ' ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ, ਹੱਸ ਕੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ, 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕ ਮਾਂਗੈ ॥' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ —

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੫)

ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਫਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੧੧)

ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਭੀ, 'ਸੇਵਾ' ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜੁਬਾਨ-ਹੀਣ ਅਤੇ ਬੋਲੀ-ਹੀਣ ਜੂਨਾਂ ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ' ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਅਬੋਲ ਅਤੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ 'ਚੁੱਪ-ਪ੍ਰੀਤ' ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਣਹਾਰ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਬੋਲ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਸਨੇਹੜਾ' ਅਥਵਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੀ 'ਛੋਹ' ਅਭੋਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਘਾਲ ਨਾ ਮਿਲਿਓ ਸੇਵ ਨ ਮਿਲਿਓ ਮਿਲਿਓ ਆਇ ਅਦਿੰਤਾ ॥ (ਪੰ.-੬੨੨)

ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਆਤਮਿਕ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਲਈ, ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦਾ —

ਜਾਦੂ ਹੈ
ਕਰਮਾਤ ਹੈ
ਘਾਲਣਾ ਹੈ
ਸੇਵਾ ਹੈ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ
ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਹੈ
ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਹੈ
ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ ਹੈ
ਨਾਮ-ਨਿਧਾਨ ਹੈ

ਪ੍ਰਿਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਹੈ
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਸਾਡੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਸ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਸਮਝ, ਬੁੱਝ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੌਥੇ ਪਦ, ਪਰਮ-ਪਦ, ਆਤਮ-ਮੰਡਲ, 'ਤਤ-ਜੋਗ' ਕਾ ਬੇਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਸੇਵਕਾ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੩੩)

ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰੇ ਸਚ ਸਬਦਿ ਪਤੀਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੭)

ਐਸ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੦੨)

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਆਪਣੇ ਦਾਤੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ —

'ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ' ਦੀ 'ਪ੍ਰਣਾਲੀ' ਬਣ ਕੇ
ਇਲਾਹੀ 'ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਕੇ'
ਇਲਾਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ 'ਵਰਤਾਵਾ' ਬਣ ਕੇ
ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲੇ ਦਾ 'ਸਾਕੀ' ਬਣ ਕੇ
ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ 'ਮੀਹ' ਬਣ ਕੇ
'ਨਾਮ-ਸੂਰਜ' ਦੀ 'ਧੁੱਪ' ਬਣ ਕੇ
ਨਾਮ-ਛੁੱਲ ਦੀ 'ਮਹਿਕ' ਬਣ ਕੇ
ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ 'ਮਮਤਾ' ਬਣ ਕੇ
ਸਬਦ ਦਾ 'ਰਸ' ਬਣ ਕੇ
ਜੀਵਨ-ਰੌਂ ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਬਣ ਕੇ
ਇਲਾਹੀ 'ਨਾਦ' ਦੀ ਸੁਰ ਬਣ ਕੇ
'ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ' ਬਣ ਕੇ

'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ'—

ਪਿੰਜਦਾ

ਵਾਰਦਾ

ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ

ਵੰਡਦਾ

ਖਲੇਰਦਾ

ਲਾਉਂਦਾ
ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ

ਹੋਇਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ —

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ (ਪੰ.-੪੨੪)

ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਯਾ ‘ਵਾਹ-ਵਾਹ’ ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਕੇ ਤਕੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਗਾਨੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਰਾਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਉਸ ਬੰਸਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਤਾਂ ਇਕ ਟਕਾ ਹੀ ਸੀ — ਪਰ ਜਦ ਕਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਵੱਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ‘ਲੱਖਾਂ’ ਦੀ ਬਣ ਗਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰੋ-ਘਰੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ‘ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ’ ਦੀ ‘ਦਾਤ’ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੀ ‘ਸੇਵਾ’ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਵਕ ‘ਲਖੀਣਾ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਦ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥ (ਪੰ.-੪੮੭)

ਇਸ ਆਤਮਿਕ ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ’ ਵਿਚ ਅਣੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਰੌੰ, ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ, ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਹਾਂ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਖਲੇਰਨ ਲਈ, ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ‘ਪੁਣਾਲੀ’ ਯਾ ‘ਵਰਤਾਵ’ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੧)

ਜਿਨ ਕੰਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥ (ਪੰ.-੫੨੩)

ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਜਿਸ ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਾਇਹਿ ॥ (ਪੰ.-੨੪੯)

ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਲੈਹਿ ਤੂ ਲਾਈ ॥ (ਪੰ.-੧੦੧੧)

ਇਹ ਸਾਰੀ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ’ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ‘ਦਾਤੇ’ ਦੀ ਅਨੰਤ —

ਮਿਹਰ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਨਦਰ-ਕਰਮ

ਪਿਆਰ
ਹੁਕਮ
ਗੁਤਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ —

The whole cosmic Drama is an expression and manifestation of Divine Will, Divine Love and Divine Grace.

ਇਸ ਅਨੰਤ ਇਲਾਹੀ 'ਖੇਲ' ਅਖਾੜੇ (Cosmic Drama) ਅੰਦਰ 'ਸੇਵਕ' ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜੇਹੇ 'ਪੁਰਜ਼ੇ' ਦੀ ਹੋਸੀਅਤ ਵਿਚ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਰੰਗ, ਚਾਓ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਗੜ੍ਹੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ ਅਥਵਾ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ —

'ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ' ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ
ਸਬਦ ਦੀ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਵਿਚ
ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ

'ਸੇਵਕ' ਦੇ ਮਨ ਦੀ 'ਮਰਜ਼ੀ' ਯਾ ਸਿਆਣਪ ਨਿਰਬਲ ਅਤੇ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੱਡਰੀ 'ਹਉ' ਅਥਵਾ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਨਦਰ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਚਾਓ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਬਖਸ਼ ਕੇ, 'ਨਾਨਕ-ਘਰ' ਦਾ ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ 'ਸੇਵਕ' —

ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਬੁੱਝ ਕੇ
ਇਲਾਹੀ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ
ਜੀਵਨ-ਰੋਂ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ 'ਸੁਰ' ਹੋ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ 'ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ' ਬਣ ਕੇ
'ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ' ਬਣ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੀ 'ਸ਼ਸ਼ਮਾ' ਉਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੇ
ਖਿਨ-ਖਿਨ, ਪਲ-ਪਲ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ 'ਬਲੀਦਾਨ' ਕਰਕੇ

ਆਪਣੇ ਤਨ-ਮਨ ਨੂੰ 'ਪਿੰਜਦਾ' ਹੋਇਆ
 ਗਾਖੜੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਦਾ ਹੋਇਆ
 ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੱਧੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ 'ਸੇਵਕ' ਦੀ
 ਘਾਲਣਾ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ —

ਗੁਰੂ, ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸੇਵਾ

ਇਕੋ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਦੀ ਡੋਰੀ ਦੇ ਮਣਕੇ ਰੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸਤਾਹ (wave-length) ਤੇ ਆਤਮ ਲਿਸ਼ਕਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੰਸਾਰ
 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਓਤਿ ਪੌਤਿ ਸੇਵਕ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ਸੇਵਕ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੧)

ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਿਚ, 'ਸੇਵਕ' — ਗੁਰੂ ਵਿਚ 'ਸਮਾ' ਕੇ,
 ਉਸ ਦਾ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ —

ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ

ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧)

ਜੋ ਤੁਧੁ ਸੇਵਹਿ ਸੋ ਤੂਹੇ ਹੋਵਹਿ ਤੁਧੁ ਸੇਵਕ ਪੈਜ ਰਖਾਈ॥ (ਪੰ.-੨੫੮)

ਜੋ ਤੁਧੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਤੁਧ ਹੀ ਜੇਹੇ ਨਿਰਭਉ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਹੇ ॥ (ਪੰ.-੧੦੨੧)

ਤੁਧੁਨੋ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਵਹਿ ਤੂ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਦਾ ॥ (ਪੰ.-੧੦੬੦)

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੬)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਕਮਾਇਆ ਤੇ
 ਸਾਨੂੰ 'ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ' ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਇਹਨਾਂ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ
 ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਭੀ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਬਾਣ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ 'ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ'
 ਕਮਾਈ ਰੈ।

ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ —

ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ

ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ

ਸਿਮਰਨ

ਤੁਣ-ਤੁਣ

ਚਾਉ
ਬੇੜਾ
ਜੀਅ ਦਾਨ

ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ —

ਪਿਆਰ ਤੱਕਣੀ
ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ
ਪਿਆਰ 'ਛੋਹ'
ਜੀਵਨ ਕਿਰਨਾਂ
ਨਦਰ-ਕਰਮ

ਦੁਆਰਾ —

ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ
ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ
ਅਣਜਾਣੇ
ਗੁਪਤੇ-ਗੁਪਤੀ

ਹੋਰਨਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ, 'ਵਣਜ-ਵਪਾਰ' ਅਥਵਾ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਮਖ ਜਨ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ —

ਊਚਮ-ਊਚੀ
ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ
ਨਿਰਮਲ
ਨਿਰਬਾਣ
ਨਿਸ਼ਕਾਮ

'ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਗਸ਼ੀ ਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਛੁੱਹਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥ (ਪੰ.-੨੪੯)

ਮਾਇਕੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ —

ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪਲਚਦੀ
ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੀ
ਫੋਕੇ ਕਰਮਾਂ-ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਉਝੜ ਪਈ
'ਕੂਰ ਕਿਆ' ਵਿਚ ਉਰਝੀ ਹੋਈ

ਕਿਸੇ ਹੋਣਗਾਰ ਅਭਿਲਾਖੀ 'ਤੂਹ' ਨੂੰ —

ਮਾਇਆ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ
ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਕੇ
ਸਹੀ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ-ਸੇਧ' ਦੇ ਕੇ
ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ
'ਜੀਅ-ਦਾਨ' ਬਖਸ਼ਣਾ ਹੀ

ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਅਤਿ —

ਊੱਚੀ
ਸੁੱਚੀ
ਸ੍ਰੈਸਟ
ਊਤਮ
ਅਨੁਭਵੀ
ਕਰਾਮਾਤੀ

ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਐਸੀ ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸੇਵਾ — ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ, ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਹਰਿਜਨ, ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਲਈ —

'ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਛਡਿ ਮਣੀ ਮਨੂੰਗੀ'
'ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਮੁਰੀਦੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ'
'ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ' ਹੋ ਕੇ
'ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ' ਬਣ ਕੇ
ਅਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਵਾਰ ਕੇ

ਹੁਕਮ ਦੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਉਣੀ ਹੈ॥

(ਸਮਾਪਤ)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096